

Turystyka biograficzna - istota, znaczenie, perspektywy

Słowa kluczowe: biografia, biografistyka, turystyka kulturowa, turystyka biograficzna, turystyka literacka, szlaki turystyczne, szlaki biograficzne, muzea biograficzne i literackie

Streszczenie

Celem artykułu jest refleksja nad problemem turystyki biograficznej, jej znaczeniem i szansami rozwoju w kontekście turystyki kulturowej. Jest próbą odpowiedzi na pytania: czy obserwuje się obecnie rozkwit czy regres turystyki biograficznej? Co mogłoby zwiększyć jej rozwój w przyszłości? Turystyka biograficzna jest jedną z form turystyki kulturowej. Jest konsekwencją odwiecznych zainteresowań życiem i dokonaniem wybitnych jednostek. Wyrosła na gruncie wielowiekowej tradycji biografistycznej. Jej znaczenie edukacyjne w społeczeństwie jest nieocenione. W dużych centrach turystycznych (Warszawa, Łódź, Kraków, Wrocław, Poznań, Lublin) widoczny jest wzrost liczby ofert związanych z tą formą turystyki. Na podstawie dostępnych źródeł: ofert turystycznych, programów, publikacji, wywiadów i obserwacji własnych, a także danych dotyczących frekwencji w muzeach można stwierdzić, że biografie zwłaszcza twórców literatury, muzea biograficzne (zwłaszcza literackie), a także szlaki biograficzne cieszą się stałym zainteresowaniem szczególnie wśród młodzieży szkolnej i studenckiej. Włącza się ona coraz aktywniej w tworzenie turystyki biograficznej (wytyczanie tras, gromadzenie materiałów o wybitnych jednostkach swych regionów itd.). Wiedza zdobywana na szlakach biograficznych jest atrakcyjnym sposobem autopsyjnego poznania miejsc związanych ze słynnymi postaciami i stanowi uzupełnienie szkolnych oraz uczelnianych programów nauczania z zakresu historii kultury czy literatury. Turystyka biograficzna ma szansę dalszego rozwoju pod warunkiem ciągłego poszerzania i uatrakcyjniania oferty, przystosowania jej do potrzeb współczesnego turysty, stworzenia szerokiej reklamy i promocji szlaków biograficznych. Organizatorzy tej formy aktywności turystycznej winni położyć nacisk na aspekt edukacyjno-wychowawczy, aby bohaterowie szlaków mogli stać się wzorcami osobowymi dla młodego pokolenia i by uprawianie turystyki biograficznej mogło przyczynić się do wzrostu poziomu czytelnictwa w Polsce oraz wiedzy na temat wybitnych twórców naszego dziedzictwa kulturowego.

Wstęp

Turystyka kulturowa zaliczana jest do najstarszych rodzajów aktywności podróźniczej, sięgającej czasów starożytnych. Pojęcie turystyki kulturowej jest wieloznaczne i szeroko dyskutowane w kręgach jej teoretyków [Gaworecki 2003, s. 81; Mikos v. Rohrscheidt 2008, s. 31]. Faktem jest, że stała się trwałym i znaczącym segmentem usług turystycznych dla szerokiego kręgu zainteresowanych nią odbiorców. Konieczna jest więc i w tym miejscu próba stworzenia jej definicji. Turystyka kulturowa (indywidualna lub grupowa), to aktywność o charakterze turystycznym, której głównym celem i motywacją do jej podjęcia jest poznawanie dziedzictwa kulturowego – materialnego i duchowego ludzkości – obiektów architektury i sztuki, wydarzeń kulturalnych, obyczajów, tradycji i sposobów życia grup ludzi lub regionów. Wyróżnia się trzy rodzaje turystyki kulturowej: turystykę kultury wysokiej (turystyka dziedzictwa kulturowego, muzealna, literacka, eventowa kultury wysokiej), turystykę edukacyjną (podróże edukacyjne, tematyczne, językowe, seminaryjne) oraz powszechną turystykę kulturową (turystyka miejska, kulturowa obszarów wiejskich, etniczna, militarna, obiektów przemysłowych i technicznych, żywej historii, kulturowo-

przyrodnicza, egzotyczna, religijna i pielgrzymkowa, kulinarna, hobbystyczna, regionalna) [Mikos v. Rohrscheidt 2008, s. 52].

Wśród wielu form turystyki kulturowej wyróżnia się turystykę biograficzną wyrosłą na kanwie tradycji biografistycznej. Według powyższego podziału może być ona zaliczona zarówno do turystyki kultury wysokiej jak i edukacyjnej ze względu na swój charakter i funkcję.

Celem artykułu jest refleksja nad istotą, znaczeniem oraz możliwościami rozwoju turystyki biograficznej w przyszłości.

Biografia i biografistyka

Słowo „biografia” w języku greckim składa się z dwóch członów: „bios” znaczy życie, „grapho” – pisać, opisywać. Słowniki wyjaśniają to pojęcie jako: życiopis, żywotopis, życiorys, żywot lub „opis życia jednostki obejmujący jej intelektualny i moralny rozwój”, „opis życia i działalności jakiejś osoby, zwłaszcza kogoś wybitnego, sławnego”. W zależności od celu biografia może mieć charakter naukowo-historyczny, literacki, panegiryczny, popularyzatorski. [Słownik języka 1978; Słownik terminów 1988; Słownik wyrazów 1980; Wielka 1962]. Zdaniem Czesława Majorka „biografia jest narracją obejmującą rekonstrukcję sekwencji zdarzeń z życia jednego człowieka, opisującą i wartościującą jego osobowość oraz wyjaśniającą wpływ jaki wywarł na istotne fakty i zjawiska mu współczesne i po nim następujące. W odróżnieniu od historii, która opisuje, wyjaśnia i wartościuje fakty w skali globalnej, biografia dokumentuje i relacjonuje fakty z życia jednostki” [Majorek 1996, s. 179]. Biografistyka jest trwałym elementem historiografii i szerzej mówiąc kultury. Przyczyn jej trwałości można doszukiwać się w odwiecznym zainteresowaniu człowieka losami drugiego, porównywaniu swego życia do innych. Według Tadeusza Łepkowskiego są trzy zasadnicze przyczyny istnienia, trwałości i rozwoju biografistyki. Pierwsza to potrzeba rozrywki, druga to potrzeba dydaktyki, wzorców osobowych, trzecia natomiast to potrzeba nauki [Łepkowski 1964, s.713]. Na przestrzeni dziejów w biografistyce wymienione potrzeby występują ze zróżnicowanym natężeniem. W starożytności powstały reguły gatunku. Biografowie ukazywali jednostkę w możliwie pełnej formie – dążyli do indywidualizacji, akcentowania jej wyjątkowości, pojawiała się refleksja charakterologiczna, poszukiwanie motywów postępowania, wreszcie refleksja antropozociczna – zmierzająca do uzasadnienia egzystencji jednostki, sensu jej życia. W starożytności duży nacisk kładziono też na aspekt moralizatorski w biografistyce, który przez wiele stuleci będzie odgrywał znaczącą rolę. W średniowieczu zgodność z prawdami wiary odgrywała niebagatelną rolę, na ich podstawie kształtowano wyobrażenia sposobu i celu życia człowieka. Istniały wzory „dobrego życia”, które były inspiracją dla utworów hagiograficznych. Renesans oddalił się znacznie od akcentu moralizatorskiego i wprowadził jako dominującą zasadę indywidualizacji. W kolejnych epokach widoczna jest ewolucja w kierunku poszukiwania prawdy na podstawie rzetelnie analizowanych źródeł. W wieku XVIII skrytykowała się biografistyka historyczna, odchodzono coraz bardziej od konwencji moralizatorskiej i pragmatyzmu. Proces ten ugruntował się w XIX wieku. Biografistyka przejęła wówczas w pełni zasady krytycyzmu i obiektywizmu. Do głosu doszła tendencja pokazująca bohatera w kontekście społecznym i w powiązaniu z nim. Wprowadzono też najnowsze osiągnięcia i metody z dziedziny psychologii. Istniała też w tym stuleciu druga tendencja oparta o koncepcje heroistyczne. Reakcją na biografistykę naukową natomiast był popularny typ biografia-romans [Zalejko 1988, s. 46-54]. Na gruncie wielkopolskim w XIX wieku w trudnych historycznie warunkach zaboru pruskiego obserwuje się rozwój publikacji typu wspomnieniowo-hagiograficznych, tworzonych często przez nieprofesjonalistów w tej dziedzinie – księży, dziennikarzy, lekarzy, którym przyświecała idea utrwalenia pamięci

wybitnych Wielkopolan. Odczuwano szczególną potrzebę zapisania w świadomości społecznej dokonań nieprzeciętnych jednostek działających zwłaszcza na niwie społecznej. Celem tych wszystkich opracowań biograficznych było tworzenie wzorców osobowych do naśladowania w dobie zaborów. Można więc powiedzieć, że warunki historyczne ukształtowały określone podejście do biografii, w którym nie rzetelny warsztat naukowy odgrywał wiodącą rolę ale sposób w jaki jednostka pokazywana była społeczeństwu. Biografie tego czasu można by niejednokrotnie określić mianem hagiograficznych ze względu na swoiste potraktowanie w nich postaci. Biografistyka naukowa mogła się w pełni rozwinąć po odzyskaniu niepodległości. Obserwuje się wówczas w samej choćby Wielkopolsce prawdziwy jej rozkwit za sprawą prężnego środowiska naukowego skupionego wokół wybitnego historyka profesora Adama Skałkowskiego [Molik 1991, s. 116-118]. Ponowny biograficzny „bum” obserwuje się w drugiej połowie XX wieku. Duży procent powstających wówczas i aktualnie opracowań ma jednak charakter popularnonaukowy skierowany do szerszego kręgu odbiorców. Zdaniem W. Molika istnieje potrzeba jednak pełnych naukowych biografii postaci zasłużonych, zwłaszcza tych, które jeszcze takich opracowań się nie doczekały [Molik, 1991, s. 125-126].

Turystyka biograficzna

Cechą turystyki biograficznej jest eksponowanie wybitnych postaci, które w sposób trwały i znaczący zapisały się w dziejach danego państwa, regionu czy miasta. Realizuje ona swoje założenia edukacyjne przyczyniając się do popularyzacji ale i niekiedy też ocalenia od zapomnienia mniej znanych aczkolwiek zasłużonych jednostek, stawiając je za wzór do naśladowania współczesnym odbiorcom. Wśród postaci, które cieszą się zainteresowaniem turystyki biograficznej są zazwyczaj reprezentanci świata literackiego, artystycznego, naukowego, politycznego, społecznego. Przybliżanie ich życia i osiągnięć odbywa się między innymi przez tworzenie szlaków biograficzno-krajoznawczych, których tytuł często rozpoczynany jest słowem: *Śladami*....

Szlak turystyczny to powszechnie rozumiana trasa naturalna lub wytyczona, służąca celom turystycznym. W odniesieniu do turystyki kulturowej jest on środkiem do tematycznego powiązania dłuższych wypraw kulturowych stanowiąc czynnik przyciągający turystę o określonych zainteresowaniach. Jest źródłem do podróży tematycznych i studyjnych. Część istniejących szlaków turystyczno-kulturowych (w tym biograficznych) może być określana jako materialna, a część jako wirtualna. Pierwsza musi spełniać następujące warunki: posiadać oznakowanie, wszystkie obiekty na trasie winny być udostępnione, powinna posiadać opis, własną literaturę fachową, która wyznacza i uzasadnia temat szlaku, wreszcie aktualną ofertę. Ostatnim kryterium szlaku materialnego jest stała opieka i koordynacja władz lokalnych, stowarzyszeń, z możliwością stałego z nimi kontaktu. Szlaki wirtualne natomiast to te, które nie spełniają opisanych wyżej warunków oraz oferty posiadające: sprecyzowany temat, opis, podany zasięg trasy, aktualną ofertę wycieczek. A także mające formę oferty lub propozycji szlaku tematycznego [Mikos v. Rohrscheidt 2008, ss. 291-294]¹.

W szlakach biograficznych uwzględniane są istotne miejsca związane bezpośrednio lub pośrednio z danym bohaterem, jego rodziną, gronem przyjaciół, współpracowników itd. Szlak łączy zazwyczaj miejsce urodzenia (dom rodzinny), edukacji (kolejne szkoły), zamieszkania, pracy, działalności, podróży, spoczynku. Prezentuje także zachowane efekty działalności np. spuściznę pisarską, artystyczną zgromadzoną w placówkach muzealnych.

¹ Projekty szlaków kulturowych powstają od wielu lat na Wydziale TiR AWF w Poznaniu w ramach: prac licencjackich, magisterskich oraz referatów SKN Historii Kultury i Sztuki prezentowanych przez studentów na konferencjach Studenckich Kół Naukowych.

Ponadto wskazuje instytucje, które obrały sobie daną postać za patrona (szkoły, stowarzyszenia, organizacje)². Obecne w narracji jest też tzw. „życie pośmiertne” czyli sposoby upamiętniania bohatera od momentu śmierci po czasy współczesne (publikacje, obchody rocznicowe, a także pomniki i tablice pamiątkowe oraz muzea biograficzne, izby pamięci i ich działalność edukacyjna i popularyzacyjna itd.). Daje to turyście pogląd, jaki jest poziom wiedzy i świadomość społeczna dokonań danej jednostki oraz czy istnieje zjawisko swoistego jej kultu wśród potomnych [zob. Molik 1996].

Wspomniany wyżej rozkwit biografistyki zwłaszcza na gruncie wielkopolskim, który nastąpił już w dwudziestoleciu międzywojennym i w okresie powojennym XX wieku niewątpliwie wywarł wpływ na turystykę biograficzną w tym regionie. Biografie i pamiętniki stanowią bowiem znakomity materiał przydatny w wytyczaniu szlaków śladami ich bohaterów [zob. Wyszowska 2004; Wyszowska 2007].

Obecnie także na rynku wydawniczym obserwuje się sporą liczbę opracowań naukowych czy popularnonaukowych biografii, pamiętników, dzienników itd.³, co jest niewątpliwie dowodem wzrostu zapotrzebowania na tego typu publikacje wśród czytelników poszukujących niekiedy sensacji w cudzych życiorysach ale odpowiedzi na pytania dotyczące własnej egzystencji, potwierdzenia wyborów życiowych, sposobów na odniesienie sukcesu w jakiejś dziedzinie czy odnalezienie się we współczesnym świecie. Jest to także i sygnał dla właścicieli biur podróży aby zwrócili uwagę na ten kierunek zainteresowań społecznych.

Najbardziej rozpoznawalnymi postaciami, które szczególnie kojarzą się cudzoziemcom z Polską, i których szlaki cieszą się popularnością wśród turystów to według chronologii: Mikołaj Kopernik⁴, Fryderyk Chopin⁵, Papież Jan Paweł II⁶ i Lech Wałęsa⁷. Warto byłoby poszerzyć ten krąg o osoby godne wyeksponowania pozostające nieco w cieniu, które przyciągnęłyby zainteresowanych kulturą i historią Polski. O intensyfikacji działań w tym względzie należałoby pomyśleć w odniesieniu do postaci o znaczeniu ogólnopolskim, którym już wcześniej poświęcona została uwaga i funkcjonują w turystyce ale trasy ich śladami wymagałyby „odświeżenia”, zaktualizowania, wzbogacenia i uatrakcyjnienia w sensie merytorycznym i pod względem zagospodarowania turystycznego – dostosowania do nowych potrzeb. Na uwagę zasługują też jednostki o znaczeniu regionalnym, które tworzyły

² Szkół noszących imiona pisarzy jest bardzo wiele w Polsce. Imię Marii Konopnickiej przyjęło ponad 50 szkół. Chętnie za patronów obierano też: Jana Kochanowskiego, Stanisława Staszica, Adama Mickiewicza, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Stanisława Wyspiańskiego.

³ Przykładami mogą być następujące książki: B. Wachowicz, *Ty jesteś jak zdrowie*, Warszawa 2007; B. Wachowicz, *Ciebie jedną kocham. Tropami Stefana Żeromskiego w „najściślejszej ojczyźnie”*, Warszawa 2008; Szczublewski J., *Sienkiewicz. Żywot pisarza*, Warszawa 2006; T. Łubieński, *M jak Mickiewicz*, Warszawa 2005; J. Sokolski, *Świat Jana Kochanowskiego*, Wrocław 2005; W. Czapliński, *Władysław IV i jego czasy*. Kraków 2008 i wiele innych.

⁴ Jest to najważniejszy polski szlak biograficzny obejmuje: Toruń, Frombork, Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Dobre Miasto, Orneta, Pieniężno, Braniewo, Malbork, [Szewczykowie 2008, ss. 126-129, Mikos v. Rohrscheidt, s. 302].

⁵ Do walorów postrzeganych jako najbardziej kojarzone z regionem mazowieckim zaliczono postać Fryderyka Chopina. W ramach tworzenia i wdrażania zintegrowanych produktów turystyki kulturowej na I miejscu podano: Kompleksowy projekt związany z obecnością Chopina na Mazowszu, Warszawa, Żelazowa Wola, Brochów, Sanniki [Strategie rozwoju 2007]. Planowany jest szereg projektów z okazji jubileuszu 200-lecia urodzin kompozytora [Szewczykowie 2008, ss. 130-131].

⁶ Kraków posiada miejsca związane niemal z wszystkimi wątkami życia Papieża Jana Pawła II, trasa turystyczna nosi nazwę „Ścieżkami Jana Pawła” [www.krakow.pl]. Fundacja Szlaki Papieskie powstała jeszcze za życia Jana Pawła II, działa pod patronatem ks. Kardynała Stanisława Dziwisza i zajmuje się dokumentowaniem tras przemierzanych przez Karola Wojtyłę oraz propagowaniem idei wędrowania połączonego z duszpasterstwem turystycznym [Szewczykowie 2008, ss. 118-125].

⁷ Profesjonalne usługi turystyczne w Trójmieście, oferty tras turystycznych dla szkół i przedszkoli, *Od Mieszka I do Lecha Wałęsy – dziesięć wieków istnienia miasta; Sławni Gdańszczanie (m.in. Lech Wałęsa)* [www.dux.turystyka.pl].

oblicze danego regionu, pozostawiając trwały ślad swej działalności. Ich właściwe wyeksponowanie mogłoby wnieść wiele pożytku w zakresie poznawania specyfiki tzw. małych Ojczyzn.

Turystyka literacka

Turystyka literacka jest najbardziej popularną odmianą turystyki biograficznej. W moim przekonaniu bowiem, twórcy szeroko rozumianej literatury cieszą się największym zainteresowaniem (Adam Mickiewicz, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka i inni). Powodem tego jest fakt, iż dorobek pisarzy jest zazwyczaj lepiej znany przeciętnemu turyście niż spuścizna artystyczna rodzimych malarzy, rzeźbiarzy czy architektów. Zwykle jednak cel literacki jest tylko jednym z wielu motywów danej podróży, oczywiste są bowiem związki literatury z kulturą, krajoznawstwem itd.

Zjawisko turystyki literackiej można zdefiniować następująco: „obejmuje ona wszystkie czynności towarzyszące czasowemu, krótkotrwałemu przemieszczaniu się osób do miejsc docelowych związanych z dziełami literackimi i ich twórcami, poza miejscem stałego zamieszkania i pracy oraz pobytowi w tych miejscach” [Zmyślony 2001, s. 22]. Jest to jak dotąd jedyna definicja funkcjonująca w polskiej literaturze przedmiotu. W rozważaniach teoretyków brytyjskich jest definiowana jako turystyka, której główną motywacją jest docieranie do miejsc związanych z literaturą i na którą może składać się zwiedzanie: byłych i obecnych domów pisarzy i poetów, prawdziwych i fikcyjnych miejsc opisywanych w literaturze, a także miejsc nawiązujących do postaci i wydarzeń literackich [Buczkowska 2008, s. 58]

Turyści chcą poznawać nie tylko miejsca związane z faktami życia pisarzy ale też te, które stanowią scenę akcji ich utworów. Odwiedzane tereny, miejsca odzwierciedlone w danym dziele dają szerokie pole do refleksji nad treścią i znaczeniem utworu literackiego. Kulturową podróż literacką można odróżnić od edukacyjnej wycieczki tematycznej. Pierwsza ma charakter pogłębiony, bardziej ambitny, włącza uczestników do czynnego uczestnictwa, niejako kreowania podróży poprzez wspólną lekturę, fachowy komentarz, przygotowanie merytoryczne do dyskusji. Wszystko to daje dodatkowo niejako możliwość bardziej osobistego spotkania z autorem [Rohrscheidt 2008, s. 68].

W Europie wiele miast posiada bogatą ofertę turystyczną dla miłośników literatury. Praktykuje się tam od dawna wykorzystywanie wizerunku pisarzy do promocji miejscowości czy regionów turystycznych. Część tras ma charakter typowo biograficzny – przedstawia miejscowości związane z życiem znanych twórców literatury. W Anglii największym zainteresowaniem cieszą się wyjazdy śladami: Szekspira, Dickensa, Tolkiena, we Francji m.in. Zoli i Prousta, w Niemczech – Goethego, Schillera, w Rosji – Puszkina i Dostojewskiego, w Danii – Andersena, w Czechach – Kafki. Druga grupa ofert natomiast dotyczy miejsc gdzie toczy się akcja danych utworów. Chyba najsłynniejsza z nich to Mantua i Weron, gdzie „poszukuje się” śladów słynnej pary Romea i Julii, a w ostatnich latach bijący rekordy popularności szlak śladami miejsc związanych z *Kodem Leonarda da Vinci* [Rohrscheidt 2008, s.69; Szlak Klasyków].

Na terenie Polski wyróżniają się następujące literackie trasy (na Mazowszu): Bolesława Prusa, Władysława Reymonta, Marii Dąbrowskiej, Jana Kochanowskiego, Zygmunta Krasińskiego, w Łodzi: Juliana Tuwima, w Krakowie – Stanisława Wyspiańskiego. W Wielkopolsce najbardziej popularny jest natomiast szlak mickiewiczowski (północny i południowy) obejmujący miejsca, w których gościł wieszcz podczas swego pobytu na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego w latach 1831-1832 [Maluśkiewicz 1993]. Szlak ten stanowi stały punkt wśród ofert biur podróży specjalizujących się w wycieczkach szkolnych

(Firma Rekreacyjno-Turystyczna Relaks, Biuro Imprez Turystycznych i Kulturalnych Semafor, Biuro Usług Turystycznych „Lubczyk”) [www.relaks.poznan.pl].

Niektóre miasta silnie skojarzyły się z fabułą utworów szczególnie znaczących w naszej historii literatury: Warszawa z *Lalką* Bolesława Prusa; Łódź z *Ziemią Obiecaną* Władysława Reymonta; na Ukrainie Zbaraż, Buczacz, Bar, Kamieniec Podolski z *Trylogią* Henryka Sienkiewicza itd. Turyści podążają więc chętnie śladami bohaterów Wołodyjowskiego i Skrzetuskiego, czy prusowskich Rzeckiego i Wokulskiego. Poznań natomiast przez młodzież określany jest mianem „Miasta Borejków” z racji umiejscowienia w nim akcji współczesnej serii książek Małgorzaty Musierowicz.

Muzea literackie

Najczęściej, w ramach omawianej turystyki na szlakach biograficzno-literackich, odwiedzane są muzea literackie gromadzące spuściznę, pamiątki, dokumenty związane z polskimi literatami. Na terenie Polski istnieje łącznie ponad sześćdziesiąt placówek zajmujących się tą problematyką (w tym także izby pamięci i wystawy biograficzne w muzeach regionalnych). Do najstarszych zaliczane są – Muzeum w Śmiełowie i Czarnolesie. Pierwsza biograficzna placówka polska powstała w Paryżu w 1903 roku, druga w Wilnie – obie poświęcone są Mickiewiczowi.

Muzea literackie stanowią ważny aczkolwiek odrębny rodzaj muzealnictwa. Nieco inne są ich cele i zadania, niż innych muzeów biograficznych, odmiennymi materiałami dysponują w obrębie ekspozycji. To stanowi o ich większej atrakcyjności. Zdaniem M. i J. Półturzyckich muzeum literackie „nie może być tylko wystawą eksponatów musi stale zmieniać i rozwijać ekspozycję w ramach swej tematyki, powinno i może wykorzystać w tym celu także różne możliwości z dziedziny techniki i współczesnego teatru, by treści przekazu ożywiać, by docierać do odbiorcy nie tylko informacją wprost, lecz przemawiać do niego także symbolem i metaforą. Współczesne ekspozycje szeroko stosują rozwiązania typu inscenizacyjnego, posługują się światłem i barwą, muzyką i ruchem. Celem tych wszystkich zabiegów jest zwiększenie oddziaływania ekspozycji, w celu wywołania silniejszych wrażeń i przeżyć, przygotowania do lepszego zrozumienia roli literatury jako sztuki i pisarza jako twórcy” [Półturzyccy 2001, s. 11].

Omawiane muzea zobowiązane są do gromadzenia materiałów typu multimedialnego (nagrania, filmy z udziałem twórcy lub na temat jego utworów). Organizują odczyty, wieczory literackie, spotkania z dziełem literackim, konkursy literackie, recytatorskie, czytelnicze lub dotyczące dziejów literatury lub biografii jednego czy kilku autorów oraz okolicznościowe sesje naukowe zwykle powiązane z jubileuszem (np. konferencja: *Europejskość i rodzimość. Horyzonty twórczości Józefa Ignacego Kraszewskiego* Poznań 2005, Muzeum Pracownia J.I. Kraszewskiego – towarzyszyła jej wystawa pt. *Wielkopolskie ślady Józefa Ignacego Kraszewskiego*; Jubileusz 75-lecia Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie – 2004 r., Jubileusz 30-lecia Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza – 2008 r.) [Mironowicz-Panek 2004; 30 lat].

Ze względu na zakres zbiorów muzea literackie można podzielić na ogólne – poświęcone określonej epoce literackiej (Muzeum Literackie w Warszawie; Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Muzeum Młodej Polski w Bronowicach) oraz muzea biograficzne poświęcone konkretnym postaciom twórców literatury, ich życiu i twórczości. Dużym zainteresowaniem cieszą się te muzea, które znajdują się w miejscu bezpośrednio związanym z literatem np. w domu jego urodzenia (Muzeum Ignacego Krasickiego w Dubiecku, Marii Konopnickiej w Suwałkach, Stanisława Staszica w Pile), zamieszkania (pałac Zygmunta Krasińskiego w Opinogórze; Arkadego Fiedlera w Puszczykówku, Kornela

Makuszyńskiego w Zakopanem, Mieszkanie Pracownia Kazimierzy Iłakowiczówny w Poznaniu) lub dłuższego pobytu (np. Muzeum Konstantego I. Gałczyńskiego w Praniu czy Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie). Zdarzają się muzea zlokalizowane w obiektach podarowanych pisarzom za życia z okazji rocznicowej – Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku i Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu [Sołtysiak, Wierzbicka 1997; Wykaz 2005].

Ostatnią grupą, wśród muzeów literackich mających związek z polskimi twórcami są placówki poza granicami kraju. Powodem ich funkcjonowania na obczyźnie były zmiany granic lub podróże pisarzy. Przykładami są: Muzeum Adama Mickiewicza w Wilnie, Nowogródku, Paryżu, Stambule; Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu, Muzeum Elizy Orzeszkowej w Grodnie, Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Dreźnie.

Chętnie z muzeami literackimi współpracują szkoły, które obrały za patrona określonego pisarza. Młodzież chętniej i częściej wówczas odwiedza związane z nim muzeum. Uczestniczy w różnych imprezach lub sama organizuje formy upamiętniania patrona. Muzeum staje się inspiracją do poszukiwań, badań dotyczących pisarza, organizowania zlotów czytelniczych, tworzenia izby pamięci w szkole przy wsparciu merytorycznym pracowników muzeum. Kontakt z muzeum rozszerza też zainteresowanie pomnikami, tablicami pamiątkowymi, miejscem spoczynku patrona obliguje do dbania o nie. Młodzież inscenizuje też utwory patrona, pogłębia czytelnictwo jego dzieł, sporządza mapy podróży, wykonuje ekspozycje, gazetki, prezentacje, zbiera fotografie, znaczki pamiątkowe dotyczące patrona czy przygotowuje akademie rocznicowe. Wreszcie wytycza szlaki biograficzne pod opieką kustoszy muzealnych i nauczycieli.

Uczestnicy turystyki biograficznej-literackiej

Turysta zorientowany na literaturę jest turystą wymagającym, nastawionym na zdobywanie wiedzy więc jakość oferty i obsługa imprezy winna być na właściwym poziomie.

Wśród uczestników wyróżnić można dwie grupy. Pierwszą tworzą czytelnicy-pasjonaci literatury, którzy chcą odbyć swego rodzaju przygodę podróżując śladami bohaterów swych ulubionych utworów. Są w tej grupie osoby w średnim wieku, z wyższym wykształceniem, szeroko odcytane, otwarte na dziedzictwo kulturowe następnie studenci kierunków humanistycznych, filologicznych, kulturoznawczych, turystycznych łączący zainteresowania z procesem akademickiej edukacji. Można też do tej grupy włączyć i przewodników turystycznych wzbogacających swój intelektualny warsztat na potrzeby praktyki turystycznej – odbywają takie trasy w ramach organizowanych przez koła przewodnickie wyjazdów szkoleniowych. Polskim kręgiem poetów i pisarzy interesują się też bardzo grupy polonijne przybywające do ojczyzny w celu poznawania podstaw jej kultury.

Drugą grupą odbiorców turystyki biograficznej-literackiej są uczniowie wszystkich typów szkół, którzy w ramach wycieczek edukacyjnych mają okazję odwiedzić miejsca związane z autorami obowiązujących lektur szkolnych lub patrona szkoły.

Przykłady projektów, inicjatyw i ofert w ramach turystyki biograficznej w Polsce

W ostatnich latach obserwuje się szereg inicjatyw w zakresie popularyzowania zasłużonych postaci w poszczególnych miastach i regionach Polski, zarówno w szkołach jak i w działaniach wielu organizacji i biur podróży nastawionych zwłaszcza na turystykę krajową.

W Warszawie w ramach programu *Ślady przeszłości – uczniowie adoptują zabytki*, który jest realizowany już od pięciu lat i skupia kilka warszawskich szkół, uczniowie z

Gimnazjum nr 49 opracowują biogramy postaci spoczywających na Powązkach i wykorzystują je w projektowaniu szlaków *Śladami znanych warszawiaków*. Wycieczki te prezentują później młodszemu kolegom. Zbliżoną inicjatywę podjęła Niemiecko-Polska Szkoła Spotkań i Dialogu im. Willy Brandta – aktualnie opracowuje szlak wybitnych twórców muzyki. Podobny charakter ma Akcja 1 w ramach programu Socrates – Comenius, pod hasłem *Sławni ludzie*, realizuje ją szkoła w Mielcu. Młodzież przygotowuje biogramy wybranych postaci reprezentujących kraje partnerskie projektu.

Organizacja Karan [www.karan.pl] w ramach jednego ze swych programów pt. *Arsenal Warszawa* zorganizowała konkurs dla młodzieży - *Warszawskie adresy*. Zadaniem uczniów szkół gimnazjalnych i ponad gimnazjalnych jest „zabawa w detektywów”, poszukiwanie adresów na terenie miasta w celu ustalenia ścieżek sławnych mieszkańców lub gości Warszawy. Nadzór merytoryczny i naukowy nad inicjatywą podjęli: Barbara Wachowicz i prof. Marek Kwiatkowski oraz prof. Norman Davies i ks. Aleksander Niewęglowski.

Szkoła Podstawowa i Gimnazjum Pro Futuro pochwalić się może natomiast innym wykonanym projektem pt. *Szlak bohaterów, którzy stali się legendą* (bohaterów *Kamieni na szaniec*) [www.profuturo.edu.pl].

Turyści odwiedzający Mazowsze mają do dyspozycji bogatą ofertę biograficzną, bowiem Ziemia Mazowiecka przez wieki była natchnieniem dla pisarzy, poetów i artystów. Chętnie tu wracali, pozostawiając trwałe ślady, które połączone w jedną trasę zaowocowały Szlakiem Literackim [Szewczykowie 2008 s. 66-69].

Trasa obejmuje miejscowości: Opinogórę, Gołotczyznę, Warszawę, Stawiska, Lipce Reymontowskie, Nagłowice, Oblęgorek, Czarnolas, Wolę Okrzejską, Nałęczów. Dzięki tej 400 km trasie turysta ma możliwość spotkania z życiem i twórczością: Zygmunta Krasińskiego, Aleksandra Świętochowskiego, Jarosława Iwaszkiewicza, Władysława Reymonta, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Reja, Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Stefana Żeromskiego.

Biuro podróży Invest Travel w Łodzi wśród propozycji oferuje m.in. trasę „Ziemia Obiecana Władysława Reymonta”. Wycieczka obejmuje miejsca i snuje opowieść o postaciach, które mogły być dla Reymonta inspiracją i źródłem wiedzy o Łodzi końca XIX wieku. Pokazuje też obiekty, które Andrzej Wajda wykorzystał kręcąc swój film *Ziemia Obiecana*. Są wśród nich pałace i monumentalne fabryki (Księży Młyn, Pałac Karola Scheiblera – dziś Muzeum Kinematografii, Biała Fabryka L. Geyera, Pałac i przedsiębiorstwo Izraela Poznańskiego, ul. Piotrkowska). Z innych szlaków na terenie Łodzi warto wymienić: *Wielcy Łodzianie z urodzenia i wyboru* oraz *Łódzkimi Śladami Juliana Tuwima* [www.investtravel.pl].

Lublin natomiast przygotował dla turystów znakowaną trasę pt. *Szlak znanych Lublinian* [www.lublin.eu]. Zaplanowano ją na czas od 2,5 do 3,5 godziny. W ramach 16 przystanków prezentowane są postacie związane z tym miastem między innymi: Jan Długosz, Jan Kochanowski, Józef Ignacy Kraszewski, Wincenty Pol, Henryk Wieniawski, Józef Czechowicz, Kardynał Stefan Wyszyński, Maria Skłodowska – Curie, Jan Paweł II.

Wartą odwiedzenia trasą biograficzną jest też międzynarodowy szlak *Śladami Aleksandra Fredry* [www.beskidniski.org.pl] liczący sobie prawie 450 kilometrów. Obejmuje on teren Polski i Ukrainy. Prowadzi z ruin zamku Kamieniec, przez Krościenko Wyżne, Hoczew, Cisną, Lesko, przejście graniczne Krościenko-Smolnica, Sambor, Rudki, Jatwięgi, Lubień Wielki, Lwów, Przyłbice, przejście graniczne w Medyce, Przemyśl, Surochów, Nienadową z powrotem do zamku Kamieniec. Organizatorzy rekomendują zainteresowanym turystom pamiętnik Aleksandra Fredry pt. *Trzy po trzy*, który mógłby posłużyć za przewodnik dostarczający wielu szczegółów opis okolic i ich mieszkańców podczas zwiedzania szlaku. Podobnie jak w Poznaniu dzieło *Przechadzki po mieście* Marcelego Mottego jest znakomitym uzupełnieniem wiedzy dla turysty zainteresowanego dziejami miasta i jego obywateli w XIX stuleciu.

Na rynku wydawniczym pojawiło się w ostatnim czasie kilka nowych opracowań dotyczących zasłużonych ludzi z różnych regionów Polski, stanowiących doskonały materiał do tworzenia szlaków biograficznych m.in. Anny Fastnacht-Stupnickiej: „Od św. Jadwigi do Marka Hłaski. Niezwykłe losy wybitnych ludzi na Dolnym Śląsku”. Jest zbiorem 26 opowieści. Większość z nich, ukazywała się w ostatnich trzech latach na łamach tygodnika „Panorama Dolnośląska” w cyklu *Portrety z czasoprzestrzeni* [www.karkonosze.ws]. W Poznaniu natomiast godny uwagi jest zapoczątkowany cykl publikacji, tras biograficznych, wydawnictwa Kwartet, do których inspiracją był serial *Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy* (reż. J. Sztwiertni). Są to pozycje traktujące o szczególnie zasłużonych Wielkopolanach. Dotychczas wydano szlaki Edwarda Raczyńskiego i Karola Marcinkowskiego [Mika 2006, Kłodzińska 2007].

Wielkopolska Organizacja Turystyczna przygotowała natomiast komplet folderów promocyjnych, wśród których znalazło się też opracowanie pt. *Wielkopolska wybitnych Polaków*, w którym autorzy proponują cztery trasy turystyczne po ziemi wielkopolskiej związane z pobytami wybitnych rodaków. Pierwsza trasa dotyczy m.in.: S. Staszica, J. Wujka, J. Wybickiego, A. Mickiewicza, W. Pola, J. Kasprówicza, S. Przybyszewskiego, F. Chopina, I. J. Paderewskiego, Jana Pawła II (obejmuje miejscowości: Piła, Chodzież, Margonin, Wągrowiec, Rogoźno, Parkowo, Wełna, Roźnowo, Oborniki, Łukowo, Chludowo, Poznań). Drugi szlak wspomina m.in.: króla Stanisława Leszczyńskiego, T. Kościuszkę, ks. J. Poniatowskiego, E. Taczanowskiego, M. Wańkowicza, K. Hłakowiczównę, J. A. Komeńskiego, H. Modrzejewską i innych (przebiega przez miejscowości: Szreniawa, Stęszew, Kościan, Racot, Choryń, Kopaszewo, Jerka, Krzywiń, Oporowo, Lubonia, Pawłowice, Leszno), trzecia natomiast przebiega przez Mosinę, Środę Wlkp. Miłosław do Wrześni i uwzględnia – W. Reymonta, A. Fiedlera, E. Raczyńskiego, W. Syrokomlę, H. Sienkiewicza i innych. Czwarta wiedzie przez Kalisz, Gołuchów, Pleszew, Dobrzycę, Antonin, Ołobok i prezentuje ich związki z: F. Chopinem, J.I. Działyńskimi, A. Asnykiem, M. Dąbrowską, M. Konopnicką itd.

Działające w Poznaniu, ukierunkowane na turystykę kulturową biuro turystyczne „KulTour” występuje także z interesującym wachlarzem propozycji z zakresu turystyki biograficznej zarówno w odniesieniu do Polski, Niemiec jak i Ukrainy (*Podróż Literacka Środkoeuropejczy mistrzowie Literatury* – obejmująca następujące miasta Polski i Ukrainy-Warszawę, Łódź, Kraków, Zamość, Lwów, Brody, Zabłudów, Czerniowce, Czortków, Buczacz i dotyczące postaci: B. Prusa, J. Tuwima, W. Szyborskiej, S. Mrożka, S. Lema, Cz. Miłosza, J. Rotha, P. Celana, R. Auslaendera, S. Agnona), regionu (*Wielcy Poznaniacy i miejsca z nimi związane oraz Etos poznańczyka – śladami poznańskich organiczników po mieście*) [Historyczny 2008; www.kultour.pl].

Wiele w dziedzinie popularyzacji wybitnych poznaniaków i Wielkopolan zdziałało w ostatnich latach Koło Przewodników PTTK im. Marcelego w Poznaniu. W ramach cyklu spacerów: „Przechadzki po Poznaniu” zaprezentowano w ostatnich latach mieszkańcom stolicy Wielkopolski następujące szlaki m.in.: *Karol Marcinkowski, Znani i nieznanymi mieszkańcy Starego Rynku, Napoleon w Poznaniu, Cyryl Ratajski, Śladami Marcelego Mottego i jego rodziny, Franciszek Jaśkowiak, Dynastia Piastów i ich Poznań*. Wycieczkę szkoleniową, w ubiegłym roku, zorganizowano szlakiem *Poznańskimi Śladami Wojciecha Bogusławskiego* (Poznań, Biedrusko, Chojnica, Glinno).

Co roku w listopadzie w dzień Wszystkich Świętych i Dzień Zaduszny organizowane jest dla wszystkich miłośników historii Poznania oprowadzanie po Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan i po podziemiach Kościoła Św. Wojciecha w celu przybliżenia sylwetek i dokonania spoczywających tam wybitnych ludzi. Przewodnicy przeprowadzają kwestę na rzecz cmentarza aby przywrócić należny blask zniszczonym nagrobkom.

Wiele miejsca i uwagi poświęca się także osobie samego patrona Koła Przewodników Marcelemu Mottemu poprzez wystawy i spotkania okolicznościowe organizowane cyklicznie od wielu lat [zob. Wyszowska 2007 b].

Koło Przewodników włączyło się w okresie od maja do lipca tego roku w akcję promowania Traktu Królewsko-Cesarskiego w Poznaniu, która realizowana jest na zlecenie Urzędu Miasta Poznania. Wycieczki przeprowadzane były w każdą niedzielę od godz. 14.00 według ogłaszanego w mediach planu. Ich celem było nie tylko upowszechnianie wiedzy na temat Poznania, ale także przybliżenie idei Traktu Królewsko-Cesarskiego i Miejskiego Programu Rewitalizacji. Oba programy wdrażano z myślą o ochronie wartości dziedzictwa kulturowego miasta i zwiększeniu atrakcyjności oraz aktywizacji turystycznej niedocenianych, lecz interesujących zakątków Poznania [Przechadzki, www.poznan.pl]. Warto też podkreślić, że Szlak Królewsko-Cesarski także ma odniesienia biograficzne bowiem przywołuje postacie, które od zarania dziejów tworzyły to miasto lub do niego przybywały, pozostawiając znaczący ślad na kartach jego historii.

Podsumowanie

Przestawiona wybrana grupa ofert, projektów i inicjatyw w zakresie turystyki biograficznej w Polsce nasuwa następujące wnioski:

- Widoczny jest znaczący wzrost liczby ofert i projektów szlaków biograficznych realizowanych na terenie Polski co dowodzi zainteresowania biografistyką i turystyką biograficzną;
- Obecnie, gdy znajomość historii i poziom czytelnictwa u młodego pokolenia pozostawia wiele do życzenia, a znaczenie autorytetów maleje, turystyka biograficzna zdaje się mieć szczególną misję w procesie dydaktyczno-wychowawczym młodzieży pod warunkiem, że jej animatorzy zintensyfikują i rozszerzą jej zasięg, położą nacisk na promocję oferty turystycznej i dostosują propozycje do potrzeb współczesnego odbiorcy;
- Organizatorzy turystyki biograficznej, w moim przekonaniu, winni poszerzyć działania polegające na wskazywaniu wartości, specyfiki i odmienności na tle europejskim, wielu zasłużonych Polaków, których życie i spuścizna jest odzwierciedleniem szczególnie trudnych uwarunkowań dziejowych naszego kraju. Szlaki biograficzne słynnych Polaków powinny stanowić bazę oferty dla turystów zagranicznych, którzy przez pryzmat tych jednostek (niejako symboli narodowych) mogliby lepiej poznać i zrozumieć specyfikę, historię i dziedzictwo duchowo-materialne naszego narodu. Odpowiednio opracowane szlaki biograficzne mogłyby się stać wizytówką naszej narodowej turystyki; www.krakow.pl/turystyka/?foto=html/trasy/jpii/00.jpg
- Turystykę biograficzną (literacką) może nie tylko inspirować literatura ale też ona sama może poprzez ciekawe propozycje przyczynić się do zwiększenia poziomu czytelnictwa w Polsce.

Bibliografia

- Buczowska K. 2008, *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, Wyd. AWF, Poznań
- Gaworecki W. 2003, *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
- Historyczny Poznań, przewodnik interaktywny*, Biuro Kultour, Poznań 2008
- Kłodzińska E. 2007, *Śladami Karola Marcinkowskiego*, Kwartet, Poznań
- Łepkowski T. 1964, *Kilka uwag o historycznej biografistyce*, „Kwartalnik Historyczny”, nr 3
- Majorek Cz. 1996, *Biografia edukacyjna*, [w:] *Szlakami przeszłości i czasów współczesnych*, pod red. K. Puchowskiego i J. Żerki, Gdańsk
- Maluśkiewicz P. 1993, *Wielkopolskim szlakiem Adama Mickiewicza*, WBP, Poznań
- Mika A. 2006, *Śladami Edwarda Raczyńskiego*, Kwartet, Poznań
- Mikos von Rohrscheidt A. 2008, *Turystyka kulturowa. Fenomen. Potencjał. Perspektywy*, GWSHM Milenium, Gniezno
- Mironowicz-Panek M., *Literackim szlakiem po ziemi lubelskiej*, „Gościńiec” 2004, nr 1.
- Molik W., 1996, *Kult Karola Marcinkowskiego*, Instytut Historii UAM, Poznań
- Molik W., 1991, *Biografie Wielkopolan XIX i XX wieku. Badania historyczne – ich krytyka i propozycje*, [w:] *Ideologie, poglądy, mity w dziejach Polski i Europy XIX i XX wieku*, pod red. J. Topolskiego, W. Molika, K. Makowskiego, Poznań
- Muzea i izby województwa wielkopolskiego. Informator*, WBP, Poznań 2001
- Przechadzki po mieście Traktem Królewsko-Cesarским*, www.poznan.pl
- Półturzyccy M. J. 2001, *Muzea Adama Mickiewicza*, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock
- Sołtysiak M., Wierzbička K. 1997, *Muzea w Polsce. Informator*, ODZ, Warszawa
- Słownik Języka Polskiego*, PWN, t. I, Warszawa 1978
- Słownik Terminów Literackich*, pod red. J. Sławińskiego, Ossolineum Warszawa - Wrocław 1988
- Słownik Wyrazów Obcych*, PWN, Warszawa 1980
- Strategie rozwoju turystyki dla województwa mazowieckiego na lata 2007-2013*, Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, Mazowsze 6-17 września 2007
- Szewczykowie I.R. 2008, *Szlaki turystyczne*, Carta Blanca, Warszawa
- Szlak Klasyków, www.niemcy-turystyka.pl
- 30 lat Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza w Poznaniu*, koncepcja i redakcja A. Surzyńska-Błaszak, Biblioteka Raczyńskich, Poznań 2008
- Wielka Encyklopedia Powszechna*, PWN, t. I, Warszawa 1962
- Wielkopolska nasza kraina*, pod red. W. Łęckiego, t. III, WBP i Wyd. Kurpisz Poznań 2004
- Wielkopolska wybitnych Polaków*, oprac. J. Sobczak, B. Kucharski, WOT, Poznań 2007
- www.beskidniski.org.pl
- www.dux.turystyka.pl
- www.investtravel.pl
- www.karan.pl
- www.karkonosze.ws
- www.kultour.pl
- www.lublin.edu
- www.niemcy-turystyka.pl
- www.poznan.pl
- www.profuturo.edu.pl
- www.przewodnicy-pttk.org
- www.relaks.poznan.pl
- Wykaz Muzeów w Polsce*, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa 2005
- Wyszowska I., 2004, *Poznańska rodzina Mottych – projekt szlaku biograficzno-krajoznawczego po Poznaniu*, w: *Turystyka w humanistycznej perspektywie*, pod red. M. Kazimierczaka, AWF, Poznań

- Wyszowska I., 2007, *Wartości wielkopolskich pomników XIX wieku w aspekcie turystyki kulturowej*, w: *Turystyka i podróżowanie w aksjologicznej perspektywie*, pod red. M. Kazimierczaka, AWF, Poznań
- Wyszowska I., 2007 b, „*Marceli Motty w pamięci potomnych*”, *Wystawa z okazji 25-lecia przyjęcia Marcelego Mottego na Patrona Koła Przewodników PTTK w Poznaniu*, „Znad Warty” nr 33, ss. 47- 49
- Zalejko G. 1988, *Biografistyka historyczna – zarys ewolucji gatunku*, „Historyka” t. XVIII, Kraków
- Zmysłony P. 2001, *Literatura jako podstawa tworzenia produktu turystycznego*, „Problemy Turystyki” nr 1

Biographical tourism: essence, meaning, perspectives

Abstract

The aim of the article is to reflect upon the issue of biographical tourism, its meaning and development prospects in the context of cultural tourism. It is an attempt to answer the following questions: is biographical tourism currently in bloom or in retreat?, and what could boost its development in the future? Biographical tourism is the consequence of the perennial interest in the life and work of outstanding individuals. It grew on the ground of the long-lasting biographical tradition. Its educational meaning in the society is priceless. An increasing number of offers connected with this form of tourism is visible in large tourist centers. Biographies of literary authors, biographical museums (especially the literary ones) as well as biographical trails enjoy the permanent attention especially among lower and higher education students. They participate more and more actively in the process of creating the biographical tourism (by setting routes, gathering materials about outstanding individuals from their regions, etc.). The knowledge gathered along biographical routes is an attractive way of personally getting to know the places connected with famous characters, and it complements the history of culture and literature syllabi at schools and universities. Biographical tourism has a chance to develop further provided it constantly makes its offer more attractive and comprehensive, adjusts it to the needs of modern tourists and creates wide publicity of the biographical routes.